

PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO 5ed Medi 2024

Presenoldeb:

Cynghorwyr: Elwyn Jones, Edgar Wyn Owen (o eitem 12 ymlaen), Meryl Roberts, Richard Glyn Roberts, Huw Rowlands, Angela Russell, Ioan Thomas ac Elfed Wyn ap Elwyn

Aelodau Lleyg: Sharon Warnes, H Eifion Jones, Clare Hitchcock, Carys Edwards a Rhys Parry

Swyddogion: Dewi Morgan (Pennaeth Cyllid), Ffion Madog Evans (Pennaeth Cyllid Cynorthwyol - Cyfrifeg a Phensiynau), Delyth Thomas Jones (Rheolwr Buddsoddi), Caren Rees Jones (Cyfrifydd Grŵp - Cyfalaf a Rheolaeth), Ceri Williams (Cyfrifydd Cynorthwyol), David Lloyd-Williams (Uwch Archwiliwr – Archwilio Mewnol) a Lowri Haf Evans (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth)

Eraill a wahoddyd:

Y Cynghorydd Paul Rowlinson (Aelod Cabinet Cyllid) a Geraint Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol)

Eitem 9 a 10: Alan Hughes ac Yvonne Thomas (Archwilio Cymru) a Dewi Jones (Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor)

Eitem 11 : Marian Parry Hughes (Pennaeth Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd) a Stephen Wood (Rheolwr Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuenctid Gwynedd a Môn)

Eitem 12: Cyng Dyfrig Siencyn (Arweinydd y Cyngor), Cyng Nia Jeffreys (Is-Arweinydd y Cyngor) a Dewi Jones (Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor)

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorwyr Rob Triggs, Menna Baines ac Arwyn Herald Roberts

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Dim i'w nodi

3. MATERION BRYD

Dim i'w nodi

4. COFNODION

Derbyniodd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd 23ain o Fai fel rhai cywir.

5. GWEITHREDU PENDERFYNIADAU'R PWYLLGOR

Cyflwynwyd adroddiad oedd yn rhoi amlinelliad o sut mae adrannau'r Cyngor wedi ymateb i benderfyniadau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio fel bod modd i'r Aelodau gael sicrwydd bod eu penderfyniadau yn cael sylw. Nodwyd bod yr adroddiad yn rhoi cyfle i'r Aelodau ystyried y penderfyniad a wnaed gyda bwriad o ddileu'r eitem / penderfyniad pan fydd y weithred wedi cwblhau.

Tynnwyd sylw at gais a wnaed yn y cyfarfod diwethaf i gynnal sesiwn gwybodaeth ar y maes digartrefedd. Roedd yr aelod angen sicrwydd na fyddai'r mater yn cael ei 'golli' ac yn awgrymu, yntau cynnwys y mater yn y flaen raglen os nad yn y cofnod penderfyniadau.

Amlygwyd bod cais wedi ei wneud i Aelodau'r Pwyllgor dderbyn sesiwn hyfforddiant ar egwyddorion Ffordd Gwynedd

PENDERFYNWYD

Derbyn cynnwys yr adroddiad

Nodyn:

- Bod angen cynnal sesiwn gwybodaeth ar y maes digartrefedd i aelodau'r Pwyllgor ddeall y maes yn well ac i ddeall y rhesymau pam fod costau yn y maes mor uchel
- Dymuniad y Pwyllgor i dderbyn hyfforddiant Ffordd Gwynedd

6. DATGANIAD O GYFRFION 2023/24 (AMODOL AR ARCHWILIAD)

Eglurodd y Pennaeth Cyllid Cynorthwyol - Cyfrifeg a Phensiynau bod y cyfrifon wedi eu cwblhau a'u rhyddhau i'w harchwilio gan Archwilio Cymru, ein harchwilwyr allanol, ers canol Mehefin. Nodwyd bod estyniad eto eleni yn yr amserlen statudol ar gyfer archwilio'r cyfrifon, gyda'r bwriad o gwblhau'r archwiliad a chymeradwyo'r cyfrifon ym Mhwyllgor Tachwedd 28ain 2024.

Atgoffwyd yr Aelodau bod sefyllfa ariannol diwedd flwyddyn ar gyfer 2023/24 wedi ei gyflwyno i'r Pwyllgor ar y 23ain o Fai ar ffurf alldro syml, ond bod y Datganiad o'r Cyfrifon, sydd i bwrpas allanol a llywodraethu, yn gorfod cael ei gwblhau ar ffurf safonol CIPFA. Ymddengys bellach yn ddogfen hirfaith a thechnegol gymhleth.

Adroddwyd ar gynnwys yr adroddiad gan egluro bod chwe set o gyfrifon ar gyfer 2023/24, yn cael eu cwblhau

1. Cyngor Gwynedd
2. Cronfa Bensiwn Gwynedd
3. GwE (cydbwyllgor sylweddol ei faint ac felly Datganiadau Llawn wedi eu paratoi)
4. Bwrdd Uchelgais Gogledd Cymru (cydbwyllgor o sylweddol ei faint ac felly Datganiadau Llawn wedi eu paratoi)
5. Harbyrau Gwynedd a
6. Cydbwyllgor Corfforedig y Gogledd

Cyfeiriwyd at yr Adroddiad Naratif oedd yn rhoi gwybodaeth am y Cyfrifon ac am weledigaeth a blaenoriaethau Gwynedd, y Strategaeth Ariannol a'r mesuryddion perfformiad ariannol. Arweiniwyd yr Aelodau drwy'r adroddiad gan fanylu ar rai o'r elfennau:

- Crynodeb o wariant cyfalaf. Bu gwariant o £57 miliwn yn ystod y flwyddyn i gymharu gyda £37 miliwn yn y flwyddyn flaenorol.
- Bod y prif ddatganiadau ariannol yn cynnwys Datganiad Incwm a Gwariant, Mantolen, Llif arian ayyb
- Datganiad Symudiad mewn Reserfau sydd yn ddatganiad pwysig ac yn crynhoi sefyllfa ariannol y Cyngor. Amlygwyd bod balansau cyffredinol y Cyngor yn £7.9 miliwn ar ddiwedd Mawrth 2024, sef yr un lefel â Mawrth 2023 a Mawrth 2022.

Bod Reserfau yn amlygu lleihad yn y cronfeydd £104 miliwn ar ddiwedd Mawrth 2023 i £102 miliwn erbyn diwedd Mawrth 2024

- Balansau Ysgolion lle gwelir lleihad ym malansau ysgolion - £17 miliwn ar ddiwedd Mawrth 2024 i gymharu â £12 miliwn erbyn diwedd Mawrth 2023 a £9 miliwn erbyn diwedd 2024 sydd yn amlygu darlun yn agosach at lefel y balansau cyn Covid. Eglurwyd bod hyn yn ddarlun cyffredinol sydd yn cael ei weld yng Nghymru gan fod y balansau ysgolion wedi bod yn uchel yn dilyn nifer o grantiau yn sgil Covid.
- Yng nghyd-destun y fantolen a'r newid i ffigyrau pensiwn, nodwyd bod y flwyddyn 2022 / 23 yn un lle gwelwyd am y tro cyntaf sefyllfa o ased pensiwn yn hytrach nag ymrwymiad, sefyllfa oedd yn ddigynsail, oherwydd amodau y farchnad a chwyddiant uchel. Eglurwyd bod prisiad yr actiwari yn defnyddio bondiau corfforaethol, a gan fod cynnyrch y bondiau hyn wedi bod yn uchel, roedd wedi arwain at gyfraddau disgownt cyfrifyddu uchel oedd yn rhoi gwerth sylweddol is ar yr ymrwymadau pensiwn. Ategwyd nad oedd y sefyllfa yn unigryw i Wynedd ond yn golygu bod cryn drafodaeth o ran ei driniaeth yn y cyfrifon y llynedd, ac felly roedd rhaid cael arweiniad gan CIPFA a Thim Technegol Archwilio Cymru. Nodwyd eleni, bod mwy o arweiniad wedi ei dderbyn gan yr Actiwari ar y driniaeth a chadarnhad o'r dull gan Archwilio Cymru o'r dull cyfrifo a ffefrir. O ganlyniad, bydd y cyfrifon yn cael eu haddasu i adlewyrchu hyn gyda'r newid yn cael effaith ar y prif ddatganiadau a'r nodiadau cysylltiedig.

Cyfeiriwyd at Nodyn 10 - Gwybodaeth fanwl am gronfeydd sydd yn cynnwys Reserfau wrth gefn a glustnodwyd: Balansau Ysgolion, Reserfau a Glustnodwyd yn cynnwys dadansoddiad o'r £102 miliwn o gronfeydd wrth gefn (gan gynnwys y prif rai sef reserfau cyfalaf, cronfa cynllun y Cyngor, cronfa cefnogi'r strategaeth ariannol a chronfa Premiwm Treth y Cyngor)

Cyfeiriwyd at Nodyn 15 – Eiddo, Offer a Chyfarpar sydd yn cyflwyno dadansoddiad fesul categori tir ac adeiladau, cerbydau, offer a chyfarpar ayyb. Ymrwymadau Cyfalaf sydd yn cynnwys gwaith cyfalaf Ysgol Treferyth, Cricieth – y symiau a'r taliadau hyd yma.

Nodyn 22 Darpariaethau sydd yn berthnasol i Safleoedd Gwastraff a hawliadau yswiriant a Nodyn 32 manylion am Incwm Grant sydd wedi ei dderbyn (dros £145 miliwn yn 2023/24 i'w gymharu gyda £108 miliwn yn 2022/23).

Diolchodd y Cadeirydd i'r Adran am y gwaith manwl, gan wahodd cwestiynau a sylwadau gan yr aelodau. Yn ystod y drafodaeth, codwyd y materion a ganlyn:-

- Yn llongyfarch y Pennaeth Cyllid Cynorthwyol ar gyflwyno'r adroddiad mewn modd diddorol a dealladwy. Yr adroddiad yn gynhwysfawr
- Yn llongyfarch yr Adran ar gwblhau'r gwaith o fewn amserlen dynn

Mewn ymateb i sylw ynglŷn â Dyledwyr Treth Cyngor (Nodyn 18b) bod swm y ddyled wedi cynyddu dros y flwyddyn ddiwethaf ac i'r cwestiwn pa ymdrechion oedd yn cael eu gwneud i fynd i'r afael a'r dyledion hyn, nododd y Pennaeth Cyllid bod y Tîm Trethi yn cadw llygad ar y sefyllfa ac yn edrych ar wahanol ddulliau o fynd ar ôl y ddyled drwy sicrhau ymgysylltu effeithiol gyda'r talwyr o geisio anogaeth, cyngor a chefnogaeth. Ategwyd, pe byddai'r ddyled yn parhau i gynyddu, yna bydd rhaid edrych yn fanylach ar y sefyllfa.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn ag ymrwymadau dibynnol ac awgrym bod angen cynnwys nodyn am geisiadau iawndal yma, nododd y Pennaeth Cyllid bod yr ymrwymadau yswiriant yn berthnasol i drefniadau yswiriant cyn Awdurdodau (cyn 1996), ond petai achos yn cael ei ddwyn yn erbyn y Cyngor byddai yn cael ei gyfeirio at y Cwmni Yswiriant. Ategodd os bydd gwarchodaeth yn ei le bydd yn cael ei gyfarch drwy'r polisi yswiriant neu ei ariannu drwy gronfa sydd wedi ei sefydlu at y pwrpas yma. Mewn ymateb

i gwestiwn ategol ynglŷn â honiadau bod ceisiadau iawndal gerbron y Cyngor ac os yw hyn i'w adnabod fel risg, nododd y Pennaeth Cyllid bod trafodaethau wedi eu cynnal ac nad oedd yn rhagweld y mater fel mater o risg ar hyn o bryd a bod y warchodaeth yswiriant yn cynnwys atebolrwydd cyhoeddus.

Mewn ymateb i gais am wybodaeth cefndir i'r grantiau Cyfalaf ac a oedd y grantiau hyn yn grantiau oedd wedi eu hadnabod gan y Cyngor i ymateb i flaenoriaethau'r Cyngor, nodwyd bod rhai o'r grantiau yn cael eu rhyddhau gan Llywodraeth Cymru ar faes penodol ac fod y Cyngor yn derbyn swm penodol a ddynodwyd gan y Llywodraeth, tra gyda grantiau eraill bod dewis gan yr Awdurdodau Lleol i wneud cais am ddyraniad a bod elfen o gystadleuaeth rhwg awdurdodau.. Ategodd, mewn trafodaethau gyda'r Llywodraeth, bod dyhead i mwy o grantiau ddod yn rhan o'r setliad blynyddol a bod y grantiau i raddau yn ymateb i benderfyniadau mae'r llywodraeth wedi eu gwneud yn hytrach na bod y grantiau yn ymateb i angen a blaenoriaethau lleol.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn ag yswiriant ar gyfer goblygiadau i achos apêl Her Erthygl 4, nodwyd nad oedd nodyn wedi ei baratoi ar gyfer yr elfen erthygl 4 gan nad oedd y Cyngor ar hyn o bryd yn ystyried bydd costau. Petai Archwilio Cymru yn ystyried y sefyllfa yn wahanol, yna bydd ymrwymadau dibynnol (contingency liability) yn cael ei ystyried.

PENDERFYNWYD:

Derbyn yr adroddiad Cymeradwyo:

- **Cyfrif Incwm a Gwariant Refeniw 2023/24**
- **Ffurflen Flynyddol ar gyfer y Flwyddyn a ddaeth i ben 31 Mawrth 2024, yn amodol ar archwiliad gan Archwilio Cymru**

Diolch i'r staff am gwblhau'r cyfrifon yn gywir ac amserol

7. DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL CYNGOR GWYNEDD 2023/24

Cyflwynwyd y Datganiad gan y Pennaeth Cyllid. Eglurodd bod y datganiad, er nad yn rhan o'r cyfrifon, yn ddogfen statudol ac angen ei chyhoeddi gyda'r cyfrifon. Yn unol â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Chod ymarfer CIPFA mae'n rhaid i bob Awdurdod Lleol sicrhau bod datganiad o reolaeth fewnol yn ei le. Adroddwyd mai'r Prif Weithredwr ac Arweinydd y Cyngor sydd yn arwyddo'r datganiad er bod angen cymeradwyaeth gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

Rhoddyd ychydig o gefndir i'r datganiad sydd yn seiliedig ar Fframwaith CIPFA / SOLACE sydd yn adnabod 7 egwyddor graidd ar gyfer llywodraethu da sydd wedyn yn cael eu rhannu ymhellach i is-egwyddorion. Amlygwyd bod y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn ystyried yr egwyddorion a'r is-egwyddorion hyn gan lunio Cofrestr Risg Llywodraethu sydd yn rhan o Gofrestr Risg Corfforaethol y Cyngor. Adnabuwyd risgiau mewn 24 o feysydd llywodraethu gwahanol, gan nodi'r rheolaethau sydd gan y Cyngor yn eu lle er mwyn lliniaru'r risgiau hynny.

Adroddwyd bod trefniadau rheoli risg yn rhoi ystyriaeth i ddau factor wrth sgorio maint y risg sef effaith y digwyddiad petai'r risg yn cael ei wireddu a thebygolrwydd y risg o gael ei wireddu. Tynnwyd sylw at y newidiadau ers datganiad 2022/23 gan amlygu addasiadau sgôr risg ym maes Cyllid ac Iechyd, Diogelwch a Llesiant ac adroddwyd bod y Grŵp Asesu wedi dod i gasgliad bod 1 maes gyda risgiau uchel iawn, 4 maes risgiau uchel, 10 maes risgiau canolig a 9 maes risgiau isel.

Diolchwyd am yr adroddiad. Cyfeiriwyd at bob risg yn ei dro gan roi cyfle i'r Aelodau holi ynglŷn â'r maes hwnnw. Yn ystod y drafodaeth ddilynol nodwyd y sylwadau canlynol gan aelodau:

Cyllid - bod sgôr risg 2022/23 wedi bod yn rhy isel. Yn croesawu'r addasiad ac yn fodlon gyda'r asesiad – teg fyddai cadw sgôr risg yn 20.

Cyllid - bod angen addasu'r adroddiad Saesneg i adlewyrchu 'risg uchel iawn' yn hytrach na 'medium risk'

Cyfreithlondeb - tebygolrwydd 1 yn gamarweiniol

Iechyd - awgrym y dylai risg fod yn uwch na 15? A yw staff wedi eu hyfforddi yn llawn?

Cyffredinol - bod y penawdau yn rai 'sgolastig' gan awgrymu bod rhai yn fwy pwysig na'i gilydd. A ddylid rhoi ffocws ar y materion sydd yn ganolog bwysig yn hytrach nag ar y 'meddal ddiwydiannol'?

Cyffredinol - bod angen penawdau sydd yn cyfeirio at y casgliad. E.e., materion Cyllid yn glir ac esboniadwy ond gydag elfennau megis Tai a / neu Heneiddio, bod angen cefndir neu grynoded o feysydd o fewn y maes. Angen ystyried adolygu'r cwestiynau ac addasu'r ddogfen i fod yn eglur i drigolion Gwynedd.

Mewn ymateb i'r sylw ym maes risg Iechyd, nododd y Pennaeth Cyllid bod y sgôr yn un cyffredinol ac wedi ei sgorio gan arbenigwyr Iechyd a Diogelwch o fewn cyd-destun trefniadau'r Cyngor i weithredu yn ddiogel. Ategodd bod rhaglen waith yn ei lle gyda chamau gweithredu i leihau'r sgôr tebygolrwydd.

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â pha mor aml roedd y risgiau yn cael eu diweddarau, nododd y Pennaeth Cyllid bod y sgoriau risg yn cael eu hadolygu yn barhaus a bod y meysydd risg uchel yn feysydd lle mae cynlluniau tymor hir wedi cael eu hadnabod i wella'r sefyllfa. Yn y cyfamser bydd Pennaethiaid Adran yn adrodd ar y gweithredu ac yn sicrhau bod y gwaith yn mynd i'r cyfeiriad cywir. Ategodd bod y broses sgorio yn cael ei arwain gan gyfuniad o ganfyddiadau neu ddigwyddiadau a bod elfen o wrthrychedd yn ogystal â gwyddoniaeth tu cefn i'r broses

Mewn ymateb i'r sylwadau cyffredinol am fformat y datganiad, nododd y Pennaeth Cyllid bod elfen o hyblygrwydd i'r sgorio ac ymgais i ddilyn canllawiau CIPFA. Derbyniwyd bod yr effaith yn amrywio o faes i faes ac anodd oedd cyffredinoli hyn. Amlygodd bod bwriad i adolygu'r ddogfen, ei symleiddio a'i chyfuno gyda Hunanasesiad Cyngor Gwynedd gan sicrhau un ddogfen eglur i drigolion Gwynedd a dileu'r elfen o ddyblygu gwaith i swyddogion.

PENDERFYNWYD:

Derbyn yr adroddiad

Cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac argymhell fod Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr yn ei arwyddo

Nodyn:

Angen ail ystyried sgôr tebygolrwydd Cyfreithlondeb

Angen ystyried adolygu'r cwestiynau ac addasu'r ddogfen i fod yn eglur i drigolion - er yn cydymffurfio â chanllawiau CIPFA, awgrym i ystyried cyfuno gyda'r asesiad o drefniadau llywodraethu sydd wedi ei gynnwys yn Hunanasesiad Cyngor Gwynedd i osgoi dyblygu gwaith

8. RHEOLAETH TRYSORLYS

Cyflwynwyd adroddiad gan y Rheolwr Buddsoddi yn adrodd ar wir ganlyniadau rheolaeth trysorlys y Cyngor 2023/24, yn erbyn y strategaeth a gymeradwywyd gan y Cyngor Llawn 3ydd Mawrth 2024. Adroddwyd bod y flwyddyn wedi bod yn flwyddyn brysur a llewyrchus iawn i weithgaredd rheolaeth trysorlys y Cyngor wrth i'r gweithgaredd aros o fewn y

cyfyngiadau a osodwyd. Cadarnhawyd nad oedd unrhyw fethiant i ad-dalu gan y sefydliadau roedd y Cyngor wedi buddsoddi arian gyda nhw.

Adroddwyd bod £3.5m o log wedi ei dderbyn ar fuddsoddiadau sydd yn uwch na'r £3.2m a oedd yn y gyllideb. Nodwyd, ar ddechrau'r flwyddyn ariannol roedd y Gyfradd Banc wedi ei osod ar 4.25%, ond cynyddodd Pwyllgor Polisi Ariannol Banc Lloegr (MPC) y Gyfradd Banc i 5.25% ym mis Awst 2023 a gynhaliwyd y Gyfradd Banc ar 5.25% hyd at fis Mawrth 2024.

Ar y 31 Mawrth 2024 roedd y Cyngor mewn sefyllfa gref iawn gyda buddsoddiadau net a hynny oherwydd lefel uchel o fuddsoddiadau a chyfalaf gweithredol. Roedd hyn yn cynnwys £56 miliwn o arian y Bwrdd Uchelgais a £31 miliwn y Gronfa Bensiwn. Ategwyd bod y gweithgaredd benthyca wedi bod yn ddistaw iawn yn y flwyddyn gyda dim ond ad-daliadau benthyg wedi digwydd.

Adroddwyd, yng nghyd-destun buddsoddiadau, bod y Cyngor wedi parhau i fuddsoddi gyda Banciau a Chymdeithasau Adeiladu, Cronfeydd Marchnad Arian, Cronfeydd wedi'i pwlio, Awdurdodau Lleol a Swyddfa Rheoli Dyledion sydd yn gyson gyda'r math o fuddsoddiadau sydd wedi eu gwneud ers nifer o flynyddoedd bellach. Nodwyd bod y cronfeydd wedi'i pwlio yn fuddsoddiadau tymor canolig/ tymor hir sydd yn dod a lefel incwm da iawn, a gyda lefelau arian y Cyngor yn iach, yr Uned Buddsoddi yn edrych ar fuddsoddiad pellach i'r cronfeydd yma yn y dyfodol agos.

Yng nghyd-destun adroddiad cydymffurfiaid a dangosyddion adroddwyd bod yr holl weithgareddau wedi cydymffurfio'n llawn gyda chod ymarfer CIPFA a strategaeth rheolaeth trysorlys y Cyngor - hyn yn newyddion da, ac yn dangos bod rheolaeth gadarn dros yr arian. Cyfeiriwyd at y dangosyddion lle amlygwyd bod pob dangosydd a osodwyd yn cydymffurfio â'r disgwyl heblaw un (Datguddiad Cyfraddau Ilog). Eglurwyd bod y dangosydd yma wedi ei osod yn amodau Ilog isel Mawrth 2023 ac felly'n rhesymol bod y symiau ychydig yn uwch na'r disgwyl.

Diolchwyd am yr adroddiad

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â gwerthu neu waredu buddsoddiad cyn y dyddiad aeddfedu (pooled investments) ac er ar yr wyneb yn amlygu colled o £70k, ond eto'n talu Ilog da o 5.8%, nododd y Rheolwr Buddsoddi bod y buddsoddiadau hyn yn fuddsoddiadau tymor canolig / tymor hir gydag incwm Ilog sylweddol ac yn perfformio yn bositif iawn ar ddiwedd eu tymor. Er nad oedd elw wedi ei dderbyn hyd yma, roedd y sefyllfa yn cael ei fonitro yn barhaus a chyngor rheolaidd yn cael ei gyflwyno gan Arlingclose.

PENDERFYNIAD:

Derbyn yr adroddiad er gwybodaeth

9. ARCHWILIO CYMRU – DIWEDDARIAD CHWARTER 4

Croesawyd Alan Hughes ac Yvonne Thomas o Swyddfa Archwilio Cymru i'r cyfarfod i gyflwyno'r adroddiad

Cyflwynwyd diweddariad chwarterol (hyd at 30 Mehefin 2024) o raglen waith ac amserlen Archwilio Cymru. Trafodwyd y gwaith archwilio ariannol a'r gwaith archwilio perfformiad lleol gan amlygu y byddai'r Adroddiad Blynyddol i'w gyhoeddi ym mis Tachwedd 2024.

Cyfeiriwyd at yr Adolygiad Thematig - Gofal Heb ei Drefnu a'r Adolygiad Thematig - Cynaliadwyedd Ariannol gan amlygu bwriad i gyflwyno'r casgliadau i'r Pwyllgor yn fuan. Cyfeiriwyd at astudiaethau cenedlaethol llywodraeth leol sydd wedi eu cynllunio ynghyd

ag adroddiadau cenedlaethol ac allbynnau eraill a gyhoeddwyd gan Archwilio Cymru ers Mehefin 2023.

Diolchwyd am yr adroddiad

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â Gwaith Archwilio Perfformiad 2023/24 - Prosiect Lleol - Gwastraff ac Ailgylchu, cadarnhawyd bod yr amserlen yn parhau mewn statws 'i'w gadarnhau' ond bod trafodaethau yn cael eu cynnal i geisio ffordd ymlaen. Ategwyd mai prosiect lleol i'r Cyngor oedd yma ac y byddai Archwilio Cymru yn adolygu trefniadau'r Cyngor i wella ei wasanaeth rheoli gwastraff a chyrraedd targedau ailgylchu statudol. Mewn ymateb i sylwadau'r Swyddog, nododd yr Aelod bod y maes wedi cael llawer o sylw gan y pwyllgor a bod angen pwysu ar gwblhau'r adolygiad.

PENDERFYNIAD:

Derbyn yr adroddiad a nodwyd bod cynnwys y rhaglen waith yn ddiddorol

Nodyn:

Gwaith Archwilio Perfformiad 'Prosiect Lleol – Gwastraff ac Ailgylchu' – angen pwysu i gadarnhau'r amserlen

10. ARCHWILIO CYMRU – CRYNODEB ARCHWILIO BLYNYDDOL 2023 A CHYNLLUN ARCHWILIO MANWL 2024 CYNGOR GWYNEDD

Cyngor Gwynedd - Crynodeb Archwilio Blynyddol 2023

Cyflwynwyd adroddiad gan Swyddogion Archwilio Cymru yn crynhoi canfyddiadau a'r casgliadau ar gyfer y gwaith a gwblhawyd ers Ebrill 2023 yng Nghyngor Gwynedd. Ategwyd bod y crynodeb yn rhan o ddyletswyddau Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Cyfeiriwyd at waith yr Archwilwyr o archwilio datganiadau ariannol y Cyngor yn flynyddol ac adroddwyd, eto eleni, bod yr Archwilydd Cyffredinol wedi rhoi barn gywir a theg ddiamed ar ddatganiadau ariannol y Cyngor, ar 22ain o Ionawr 2024. Nodwyd bod y cyfrifon yn cydymffurfio ag arferion priodol ac mai gweithio i lefel o 'berthnasedd' roedd Archwilio Cymru.

Diolchwyd am yr adroddiad

Cynllun Archwilio Manwl 2024 Cyngor Gwynedd

Cyflwynwyd adroddiad gan y Swyddogion Archwilio Cymru oedd yn manylu ar y gwaith y mae Archwilio Cymru yn bwriadu ei wneud i fynd i'r afael a'r risgiau archwilio i Gyngor Gwynedd 2024/25. Nodwyd y bydd archwiliad o'r datganiadau ariannol yn cael eu cwblhau ynghyd a gwaith archwilio perfformiad i asesu sicrwydd a risg.

Yng nghyd-destun perthnasedd datganiadau ariannol nodwyd y cyfrifir perthnasedd gan ddefnyddio gros 2023-24 sef £570.3 miliwn a chyfeiriwyd at y risg sylweddol a'r risgiau archwilio. Ategwyd bod y risg sylweddol o wrthwneud rheolaethau gan reolwyr yn un oedd yn cael ei gynnwys yng nghynllun manwl pob Awdurdod. Nodwyd hefyd bod y risg archwilio o rwymedigaeth net cronfa bensiwn a phrisio tir ac adeiladau hefyd yn risgiau generig.

Amlygwyd y byddai gwaith ardystio ar hawliadau grant Cyngor Gwynedd, a fydd yn cynnwys Budd-daliadau Tai, Pensiynau Athrawon ac Ardrethi Annomestig hefyd yn cael eu cynnal.

Tynnwyd sylw at y ffioedd, gan nodi na fydd Archwilio Mewnol yn gwneud dim elw o'r gwaith a chyfeiriwyd at enwau a manylion cyswllt aelodau'r tîm fydd yn archwilio Gwynedd.

Diolchwyd am yr adroddiad

Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn â chyfeiriad at 'sawl achos LGPS cyfreithiol a all effeithio ar brisiad y Gronfa Bensiwn' ac os oedd achos newydd ar wahân i Achos Mc Cloud wedi dod i'r amlwg, cadarnhaodd y Pennaeth Cyllid mai Achos Mc Cloud yw'r achos hanesyddol ac nad oedd achos arall mewn bodolaeth ar y funud. Ateggodd bod Adran Pensiynau Cyngor Gwynedd wedi bod yn gwneud llawer o waith gydag argymhellion Achos McCloud.

Mewn ymateb i gwestiwn pan nad y ffioedd yn cynnwys TAW o ystyried bod gofyn i bob busnes dalu TAW, nododd y Pennaeth Cyllid er bod y Cyngor yn talu'r TAW mae ganddo'r hawl gyfreithiol i ad-adhawlio'r dreth ac felly gan mai'r ffi cyn TAW sy'n taro'r gwariant referiw mae'n fwy ystyrlon i ddangos hynny yn y ddogfen.

PENDERFYNWYD:

- **Derbyn Crynodeb 2023**
- **Derbyn y Cynllun Manwl**

11. ADRODDIAD AROLYGIAD GWASANAETH CYFIAWNDER IEUENCTID GWYNEDD AC YNYS MÔN

Cyflwynwyd adroddiad gan Pennaeth Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd a Rheolwr Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid Gwynedd a Môn yn diweddarau'r Pwyllgor ar ganfyddiadau ac argymhellion Arolygiad o'r Gwasanaeth a gynhaliwyd Tachwedd 2023.

Adroddwyd bod y Bwrdd Rheoli Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid (GCI) Gwynedd ac Ynys Môn yn hynod falch gyda'r graddiad cyffredinol 'Da' oedd wedi ei gyhoeddi yn dilyn yr Arolygiad a diolchwyd i bartneriaid y ddau Awdurdod Lleol, y rhwydwaith Cyfiawnder Troseddol Lleol, a'r Sector Gwirfoddol am eu cefnogaeth yn ystod y gwaith paratoi ac yn ystod wythnos yr Arolygiad. Nodwyd y bu i'r arolygiaeth adnabod sawl maes o ymarfer da gan gynnwys trefniadau partneriaethol cryf sy'n llywio ac yn darparu adnoddau ar gyfer gweithio'n effeithiol â phlant a theuluoedd; grŵp o staff sy'n cael eu cefnogi a'u goruchwylio yn dda, a thystiolaeth bod plant a rhieni yn rhan weithredol o'r gwaith o gynllunio a chyflwyno cefnogaeth.

Cyfeiriwyd at y meysydd sydd i'w gwella, y cynllun gwella sydd wedi ei lunio mewn ymateb i saith argymhelliad yr arolygiad ynghyd a'r camau nesaf. Nodwyd bod y Cynllun Gwella ar y cyd gydag aelodau'r Bwrdd Rheoli, y Grŵp Rheoli Gweithredol a staff y Gwasanaeth yn dilyn cyfarfod ddiwedd mis Ionawr i adolygu'r adroddiad drafft a chychwyn ar y broses o lunio ymateb fel bod y berchnogaeth i weithredu'r Cynllun Gwella yn cael ei dderbyn drwy'r Gwasanaeth a'r partneriaid.

Diolchwyd am yr adroddiad a llongyfarchwyd y staff ar ganlyniadau calonogol a chadarnhaol yr arolygiad – yn bleser darllen yr adroddiad. Yr arolygiad yn amlygu canlyniad da, gofalgarg gyda staff ymroddedig.

Mewn ymateb i sylw ynglŷn â phwy fydd yn monitro cynnydd y Cynllun Gwella nodwyd bod y Cynllun Gwella wedi ei gymeradwyo gan y Bwrdd Rheoli ym mis Ebrill 2024 ac y bydd yn cael ei adolygu yn rheolaidd mewn cyfarfodydd o'r Bwrdd Rheoli.

Er yn canmol bod y sgôr am y gwaith cynllunio (maes 3: Datrysiadau tu allan i'r Llys) ar yr elfen bod y 'gwaith cynllunio yn canolbwyntio ar gefnogi ymataliadeth y plentyn' yn 100%, amlygwyd pryder bod y gwaith 'cynllunio yn canolbwyntio'n ddigonol ar gadw'r plentyn yn ddiogel' yn derbyn sgôr o 58%. Mewn ymateb i gwestiwn os oedd y 58% yn adlewyrchu canran nad oedd y prosesau yn peri risg ac os mai risg o waith gweinyddol oedd yma ynteu risg o waith gofal, nodwyd bod yr elfen yn mynegi bod gwaith digonol yn cael ei wneud i gadw'r plentyn yn saff ond bod angen i'r staff wella cofnodion y cynllun diogelu sydd ynghlwm ag achos y plentyn. Ategwyd bod y mater wedi ei gyfarch yn y cynllun gweithredu.

Awgrymwyd bod angen, yn y maes Gwybodaeth a Chyfleusterau - Amrywiaeth Staff a'r Plant, gynnwys manylion am y canran o'r staff sydd yn siarad Cymraeg a chanran plant sydd yn gofyn am wasanaeth yn y Gymraeg. Mewn ymateb, nodwyd bod oddeutu 95% o staff y gwasanaeth yn siarad Cymraeg a bod 60% o blant yn derbyn gwasanaeth yn y Gymraeg. Ategwyd nad oedd y System Cyfiawnder Troseddol yn cynnig ei hun i'r Gymraeg a bod nifer o ddefnyddwyr gwasanaeth yn defnyddio termau technegol Saesneg oherwydd rhwyddineb y sefyllfa.

Mewn ymateb i sylw bod diffyg absenoldebau o'r Adran Addysg yng nghyfarfodydd y Bwrdd Rheoli Strategol yn amlygu nad oedd cyswllt o waith y gwasanaethau gyda'r gwasanaeth addysg a bod cyfle da yma yn cael ei golli o gyd-gysylltu negeseuon ac ymarfer da, nodwyd bod yr elfen yma bellach wedi ei gyfarch ac er yr absenoldeb, dyletswyddau'r Bwrdd Rheoli Strategol yw rhannu negeseuon a bwydo'r wybodaeth yn nol i'r Adran Addysg. Derbyniwyd bod modd rhannu negeseuon am bolisiau ac ymarfer da fyddai'n cryfhau'r negeseuon gydag Adran Addysg y ddwy Sir a bod modd hefyd cynnal cyfarfod gyda Phenaethiaid Addysg i drafod y gwasanaeth penodol yma.

Mewn ymateb i nifer y gweithrediadau yn y Cynllun Gweithredu ac os oedd yr amserlen heriol yn realistig i ddatrys rhai materion ynghyd ag adnoddau digonol i'w cwblhau, cytunodd y Rheolwr Gwasanaeth bod amserlen gweithrediadau rhai materion yn uchelgeisiol a bod angen i'r Bwrdd addasu hyn. Ategodd bod cysylltiadau gyda Gwasanaethau eraill hefyd yn gallu bod yn heriol a bod trefniadau hyfforddi yn cymryd amser i'w trefnu ond bod rhai gwelliannau eisoes wedi eu cwblhau.

Mewn ymateb i sylw am leoliad y Gwasanaeth ac nad oedd cysylltiadau rhwydwaith da i'r safle, nodwyd nad oedd y swyddfa yn addas i ddefnyddwyr trefniadaeth gyhoeddus ac yn enwedig i unigolion dan 16, ond bod y gwasanaeth yn un peripatetig; y gwasanaethau trydydd sector, yr Heddlu a'r Gwasanaeth Iechyd yn cynnig ystafelloedd i'w defnyddio. Ategodd, er y costau teithio uchel, bod y drefn yn cael ei rheoli yn dda.

PENDERFYNWYD:

- **Derbyn yr adroddiad ar ganlyniad ac argymhellion yr arolwg**
- **Llongyfarch y Gwasanaeth ar ganlyniadau'r arolygiad**

Nodyn:

- Ychwanegu canran defnyddwyr o dderbyn gwasanaeth Gymraeg i'r ystadegau

12. ADRODDIAD PERFFORMIAD BLYNYDDOL AC HUNANASESIAD CYNGOR GWYNEDD 2023/24

Croesawyd y Cyng. Dyfrig Siencyn (Arweinydd y Cyngor), Cyng. Nia Jeffreys (Dirprwy Arweinydd y Cyngor) a Dewi Jones (Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor) i'r cyfarfod.

Cyflwynwyd drafft o Adroddiad Perfformiad Blynyddol ac Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2023/24 ar gyfer ystyriaeth y Pwyllgor gan ofyn iddynt gynnig sylwadau ac argymhellion ar gynnwys yr adroddiad. Adroddwyd bod yr Hunanasesiad yn ofyn statudol o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 sydd hefyd yn nodi bod angen cynnwys y Pwyllgor yn y broses hunanasesu.

Tynnwyd sylw at y ffaith bod y Cyngor eisoes yn casglu llawer o dystiolaeth ac yn cyhoeddi dogfennau sy'n cynnwys y math o wybodaeth sy'n ddisgwyliedig i'w gynnwys o fewn yr hunanasesiad - dogfennau megis (ond ddim yn gyfyngedig i) adroddiadau blynyddol Perfformiad, Cydraddoldeb, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Datganiad Cyfrifon Blynyddol. Nodwyd hefyd bod cyswllt agos rhwng y ddogfen yma a'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol (gweler eitem 7) ac o ganlyniad, gwaned ymdrech i gadw'r ddogfen hunan asesiad yn gymharol gryno gan gyfeirio tuag at nifer o'r dogfennau lle ceir gwybodaeth bellach er mwyn ceisio osgoi dyblygu.

Diolchwyd am yr adroddiad

Yn ystod y drafodaeth ddilynol nodwyd y sylwadau canlynol:

- Bod angen cynnwys y Pwyllgor yn gynharach yn y broses - awgrym cynnal gweithdy i'r dyfodol fel bod yr Aelodau yn cael cyfle ac amser i drafod yr adroddiad a chynnig mewnbwn ac argymhellion
- Bod fformat yr adroddiad yn glir a hawdd i'w ddeall – yn drefnus a thaclus
- Yr adroddiad yn rhoi darlun gonest o'r sefyllfa
- Bod yr asesiad yn fanwl iawn, yn anodd ei adolygu heb ddealltwriaeth lawn o feysydd
- Bod angen sicrhau bod trigolion yn derbyn gwybodaeth am y gwasanaethau - angen sicrahu cyfathrebu da
- Geiriau megis 'lluniwyd strategaeth – angen gweld mwy o weithrediad
- Teithio llesol - amlwg mwy o adnoddau i ardaloedd trefol / poblogaeth uchel, ond angen gweld mwy o ymdrech i faterion teithio llesol gwledig ar draws y Sir
- Wrth gyflwyno data - angen sicrhau eglurhad llawn e.e, osgoi categorïau ieithyddol mewn ysgolion uwchradd
- Cynyddu Cyflenwad o Dai i Bobl Leol - angen amlygu'r effaith ac nid y nifer yn unig
- Prosiectau Gwynedd Yfory
 - Moderneiddio Adeiladau ac Amgylchedd Dysgu - ychwanegu bod aroglid RAC wedi ei gynnal
 - Hyrwyddo Llesiant Plant a Phobl Ifanc - ychwanegu bod cynlluniau / ymgyrchoedd yn eu lle gan yr Adran Addysg i wella presenoldeb disgyblion
 - Ymestyn Cyfleoedd Chwarae a Chymdeithasu - ychwanegu cefnogaeth ariannol ychwanegol gan y Cyngor i Ganolfannau Bwy'n Iach - hyn wedi bod yn benderfyniad positif

Mewn ymateb i gwestiwn os oedd ymgynghoriad gyda phobl leol, busnesau lleol, staff ac undebau llafur wedi ei gynnal, nodwyd nad oedd ymgynghoriad penodol ar berfformiad wedi ei gynnal ond bod adborth a gwybodaeth o ymgynghoriadau niferus eraill ar draws y Cyngor wedi eu hystyried. Ategwyd bod ymgynghoriad perfformiad wedi ei gynnal ym mis Mai 2023 ac mai ychydig iawn o adborth a dderbyniwyd y pryd hynny (yr adborth yn bwydo mewn i gyfnod Hunanasesiad 2022/23).

Adroddodd yr Arweinydd bod trafodaethau wedi eu cynnal gyda Llywodraeth Cymru sydd yn bwriadu cynnal arolwg preswylwyr cenedlaethol ac y bydd modd i Wynedd gofrestru gyda'r arolwg fel bod modd derbyn adborth i fwydo i mewn i'r Hunanasesiad. Gofynion y Ddeddf yw paratoi Hunanasesiad o fewn y flwyddyn ariannol ac felly pe byddai ymgynghoriad yn cael ei gynnal yn ddiweddarach yn y flwyddyn gellid ystyried cynnwys yr adborth yr adeg hynny.

Mewn ymateb i sylw am deithiau llesol, nodwyd bod amryw o ganllawiau Llywodraeth Cymru sydd yn ymwneud a theithio llesol yn pwysleisio ar yr elfen 'teithio i waith' ac felly anodd yw cael cyllid ar gyfer cynlluniau gwledig. Er hynny, ategwyd bod trafodaethau yn parhau i geisio newid y canllawiau.

Diolchodd y Dirprwy Arweinydd i'r Aelodau am eu cyfraniad gan nodi y byddai'r sylwadau yn cael eu hymgorffori i'r adroddiad neu'n derbyn sylw i'r dyfodol. Derbyniwyd y sylw bod angen cynnwys pobl Gwynedd yn y broses a'r angen i amlygu effaith y gwaith. Croesawyd yr awgrym i gynnal gweithdy gyda'r Aelodau i'r dyfodol. Petai'r Pwyllgor eisiau cyflwyno sylwadau pellach bydd rhaid iddynt wneud hynny fel Aelodau unigol ac nid fel Pwyllgor

PENDERFYNIAD

Derbyn yr Adroddiad Perfformiad Blynyddol a'r Hunanasesiad Drafft 2023/24

Nodyn:

Angen ystyried trefniadau ymgynghori priodol i'r dyfodol i sicrhau mewnbwn trigolion Gwynedd yn y broses

Angen cynnwys y Pwyllgor yn gynharach yn y broses – awgrym i gynnal gweithdy gyda'r Aelodau fel bod y Pwyllgor yn cael mewnbwn a gwell cyfle i gynnig argymhellion Wrth gyflwyno data - angen sicrhau eglurhad llawn e.e, osgoi categorïau ieithyddol mewn ysgolion uwchradd

Cynyddu Cyflenwad o Dai i Bobl Leol - angen amlygu'r effaith ac nid y nifer yn unig

Prosiectau Gwynedd Yfory

- Moderneiddio Adeiladau ac Amgylchedd Dysgu - ychwanegu os yw arolygiad RAC wedi ei gynnal
- Hyrwyddo Llesiant Plant a Phobl Ifanc - ychwanegu bod cynlluniau / ymgyrchoedd yn eu lle gan yr Adran Addysg i wella presenoldeb disgyblion
- Ymestyn Cyfleoedd Chwarae a Chymdeithasu - ychwanegu cefnogaeth ariannol ychwanegol gan y Cyngor i Ganolfannau Bwy'n Iach - hyn wedi bod yn benderfyniad positif

13. BLAEN RAGLEN Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO HYD CHWEFWROR 2025

Cyflwynwyd blaen raglen o eitemau ar gyfer cyfarfodydd y Pwyllgor hyd Chwefror 2025.

PENDERFYNIAD:

Derbyn y Rhaglen waith ar gyfer Medi 2024 - Medi 2025

Nodyn:

Ystyried pryd fyddai'n addas adolygu Rhaglen Waith Hunanasesiad y Pwyllgor

Dechreuodd y cyfarfod am 10.00 a daeth i ben am 13:30

CADEIRYDD